

FIGYELŐ.

Társasági ügyek. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1917 febr. 3-án *választmányi ülést* tartott.

Beöthy Zsolt elnöklete alatt jelen voltak : Ágner Lajos, Baros Gyula, Császáz elemér, Császáz Ernő, Gulyás Pál, Hegedűs István, Kardos Albert, Pais Dezső, Pintér Jenő, Szász Károly, Tolnai Vilmos, Zlinszky Aladár, Zolnai Béla vál. tagok. Jegyző : Kéky Lajos.

1. Elnök a gyűlést megnyitja. Titkárhelyettes jelenti, hogy tagjaink sorából elhalt Budaker Károly és Marton József. A választmány részvétellel veszi tudomásul.

2. Titkárhelyettes jelenti, hogy dr. Lechner Tibor főgimn. tanár (Budapest) a Társaság alapítói sorába lépett. A választmány örömmel veszi tudomásul s utasítja a titkárt, hogy a Társaság köszönetét levélben fejezze ki.

3. Titkárhelyettes jelentése alapján *a)* a Társaság rendes tagjából megválasztatnak : Baky István, Ercbrukker Aladár, Fábry Edith, Frenyó Lajos, Klemm Antal és Kósa Vince visszalépő volt r. tagok, továbbá : Bakonyi Hugó, az orsz. pæd. könyvtár könyvtárosa, Bpest (aj. Tolnai Vilmos), Szenesné Bodor Mária, Abony; Miklóssy Zoltán, főlevéltáros, Selmezbánya; Schmidt Anna, Budapest; Falu Tamás, író, Monor; Dittrich Gyula, Tuzsér; Mikus József, Arad; Kriska Margit, Liptó-Rózsashegy; Papp Andor, Bpest; Balogh Albin, ben. r. főgimn. tanár, Esztergom (aj. a pénztáros); Majtényi Károly, főgimn. tanár, Fogaras; Farkas Soma, főreálisk. tan., Zsolna; Árokháty Béla, ref. papjelölt, Budapest; Babits József, plébános, Tiszabábolna; P. Szathmáry Román, Sztferenc. áldozópap, Medgyes; Ütő Mihály, főgimn. tanár, Nagyenyed (aj. a titkárhelyettes).

b) a Társaság rendkívüli tagjából választatik : Hamvai Lenke, bölcsészethallgató, Bpest (aj. Kardos Lajos).

4. Titkárhelyettes bemutatja a márc. 10-én tartandó közgyűlés tárgy-sorát. (Elnöki megnyitó Beöthy Zsolttól. — Titkári jelentés Kéky Lajostól. — Arany János mint irodalomtörténetíró Császáz Elemértől. — Szavazás a választmány harmadrészére. — A pénztárvizsgáló bizottság jelentése.) Tudomásul szolgál.

5. A választmány megharmadolása és a megüresedett vál. tagsági hely betöltése ügyében kiküldött bizottság (Baros Gyula, Király György és a titkárhelyettes) nevében titkárhelyettes jelenti, hogy alapszabály-

szerűen új választásra kerül a választmánynak az 1914. évben az 1914/16. évi ciklusra választott egyharmada (I. Irodalomtörténet 1914. III. évf. 211. l.). Közülök kettővel szemben a bizottság élt a mult gyűlésen nyert felhatalmazásával s miután ehhez a választmány is hozzájárult, ez alkalommal választás alá kerülnek: Békefi Remig, Bleyer Jakab, Erdélyi Pál, Ferenczi Zoltán, Gálos Rezső, Gragger Róbert, Greksa Kázmér, Gulyás István, Gyöngyösy László, Gyulai Ágost, Harsányi István, Jánosi Béla, Kelemen Béla, Kiss Ernő, Körös Endre, Kürti Menyhért, Loósz István, Német Károly, Pap Károly, Radó Antal, Riedl Frigyes, Sebestyén Gyula, Vadász Norbert, Vargha Damján, Veress Samu, Vizsota Gyula, Zlinszky Aladár, Zolnai Béla. Új választmányi tagokul Morvay Győzött, Pitroff Pált és Szegedy Rezsőt hozza a bizottság javaslatba s kéri annak kimondását, hogy a választáson legkevesebb szavazatot nyerő tag kerüljön Vértesy Jenő elhunyt vál. tag helyére. — A választmány a bizottság előterjesztését elfogadja.

6. Titkárhelyettes jelenti, hogy a Nm. Vall. és Közokt. Min. a Társaság számára az 1916—7. év II. felére 2000 kor. államsegélyt engedélyezett. A választmány hálás köszönetet mond a Nm. Vall. és Közokt. Min. Úrnak s hálásan köszöni kérésünk szíves támogatását Szász Károly alelnök Úr Ó-nagyméltóságának.

7. Pénztáros jelentést tesz a Társaság vagyoni állapotáról. E szerint bevétel 4129.42 K., kiadás 266.93 K., pénztári maradvány 3862.49 K. Örvendetes tudomásul van.

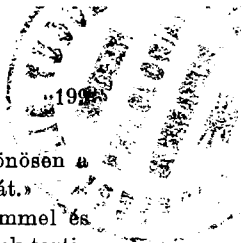
8. Pintér Jenő szerkesztő, a következő indítványt terjeszti elő a folyóirat munkatársainak írói tiszteletdíjaira nézve:

«Tekintetes Választmány! Tisztelettel indítványozom, hogy folyóiratunk munkatársainak tiszteletdíját ötven koronáról nyolevan koronára emeljük ívenkint.

Annak idején, mikor Társaságunk megalakult, az előrelátás azt javalta, hogy mindaddig, míg helyzetünk meg nem szilárdul, az írói díjazást a legszerényebb mértékben, ívenkint egyelőre ötven koronában, állapítsuk meg. A siker, mely munkásságunk nyomán járt, túlhaladta a reményeket. Ma Társaságunk és folyóiratunk úgy áll, annyira virágzik, hogy az írói díjazás fölemelésének kérdése tovább nem halasztható.

Mint szerkesztő, talán legjobban érzem, mit jelent, milyen kellemtelen érzést, mikor olyan munkáért — például a folyóiratszemléért — mely napok és hetek fáradságos munkája, úgyszólván filléreket kell kiutatlatnom dolgozótársaimnak. A nyomdai árák már a béke utolsó évtizedében száz százalékkal emelkedtek, a háború alatt ismét legalább száz százalék a nagyobbodás, s ezzel szemben a szellemi díjazás olyan, mint fél-századdal azelőtt. A nyomdász kétszer annyit keres a kézirat gépies kiszedésével, mint a szerző, aki nagy szellemi tőkével, idejének és egyéb keresményének föláldozásával írja meg cikkeit.

Tekintetes Választmány! Ha megbírtuk a nyomdai árák mértéktelelen fölemelését, meg fogjuk bírni az írói díjak mérsékelt nagyobbítását azaz egy nyomtatott oldalnak öt koronával való díjazását is. Ezzel tartó-

zunk dolgozó társainknak, tartozunk magunknak s tartozunk különösen a szellemi munka megbecsülésének. Kérem indítványom megvitatását.»

Elnök biztosra veszi, hogy nincs senki, ki a legnagyobb örömmel és készséggel hozzá ne járulna ez indítványhoz, de mégis szükségesnek tartja és javasolja, hogy az ügy pénztári oldalának megvizsgálására a választmány bizottságot küldjön ki s ennek jelentése alapján határozzon. A választmány ehhez hozzájárul s bizottságot Hegedűs István, Oberle Károly, Tolnai Vilmos tagokat s a szerkesztőt és pénztárost küldi ki.

9. Elnök a jegyzőkönyv hitelesítésére Hegedűs István és Tolnai Vilmos vál. tagokat kéri fel s az ülést bezárja.

A választmányi ülést *felolvasó ülés* előzte meg, a következő tárgysorral:

1. Zsigmond Ferenc: *A szabadságharc hatása Jókai írói egyéniségére.*
2. Kéky Lajos: *Magyar költői versenyek.*

*

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1917 január 9-én Hegedűs István elnöklete alatt *felolvasó ülést* tartott. Tárnya volt:

Radó Antal: *Magyar Homér-fordításokról.*

A Kisfaludy Társaság új tagjai és jutalomtételei. A Kisfaludy-Társaság 1917 febr. 7-én tartott közgyűlésén a megüresedett írói helyekre *Kéky Lajost*, Társaságunk titkárhelyettesét és *Takács Sándort*, a költői helyekre pedig *Molnár Ferencet*, *Sajó Sándort*, Társaságunk rendes tagját és *Szemere Györgyöt* választotta meg. A Bulyovszky-pályadíjat (szaválásra alkalmas költemény) Jövendő c. művével Sajó Sándor nyerte el.

A Kisfaludy-Társaság új pályatételei közül irodalomtörténeti vonatkozásúak: I. Lukács Krisztina-jutalom: A líra fejlődése a XIX. század második felétől kezdve, különös tekintettel a magyar irodalomra. Jutalma 1000 korona. Benyújtásának határideje: 1917 október 31-dike. — II. Lukács Krisztina-jutalom: A mondai és történeti anyag feldolgozása Aranynál. Jutalma 1000 korona. Határidő: 1919 október 31-dike. — III. Somogyi Dezső-jutalom: Kisebb tanulmány Henszlmann Imréről. Jutalma 200 frank aranyban. Határidő: 1917 október 31-dike.

A pályamunkák idegen kézzel, tisztán és olvashatólag másolva, bekötve, lapszámozva, a szerző valódi nevét rejtő lepecsételt, jelmondatos levél kíséretében, a fenn kitett határidőig a Társaság titkárához küldendőek.

Arany János életrajzához. Három évvel Arany halála után, 1885-ben jelentek meg a sógorához, Ercsey Sándor szalontai ügyvédhez írott levelei. Amint Gyulai Pál kifejti előszavában, elsőrendű források e feljegyzések az egykori Arany-életrajzíró számára, mert a sógorához írt levelekben sokkal fesztelenebbül érintheti családi dolgait s az irodalmi ügyeket, mint író társaihoz intézett leveleiben. De ép ily értékesek Ercsey-

nek eredeti levelei is, melyekből mintegy hatvan Aranytól megőrizve a Csonkatoronyba került egy pár más, szintén Aranyhoz frott levéllel együtt. Ezekből a levelekből jegyezgettem össze a következő adatokat.

1857-ben a városháza számára Barabással megfestetik az Arany arcképét; a kép «nagyon szépen van festve és annyira élethű, hogy mi adjon isten jó napot mondtunk neki» (Ercsey 1857. ápr. 27.). A leleplezési ünnepély u. e. év június 26-án ment végbe: «mely is annyiból állott, hogy a casinóban egy igen csinos kis bál tartatott és ezen alkalommal a kép megkoszorúzottan ki lőn függesztve. Azonban, igen okosan, minden szónoklatok vagy szavaltások elmaradtak, minek egyik oka az volt, mert Szalontáról kifogytak a Demosthenesek. E bál elmulta utáni napon az arckép a városházához áthozatván azóta itten, állandó tartási helyén ki függesztve van.» (Ercsey 1857. jún. 26.) Erre feleli aztán az ünnepeltetést nem szerető Arany (i. m. 124. l.): «Örvendek, hogy az arckép-história nem történt nagyobb lármával, bár ennyi is elég zajos... örvendek, hogy Szalontáról a Demosthenesek kifogytak, mert nem szeretném, ha lármát ütnének velem, ha szónoklatokat kellene hallgatnom s azokra felelgetnem, ha Szalontára megyek.» (v. ö. Arany ö. M. XI. 424.)

Ezzel az arckép-leleplezési ünnepélyvel kapcsolatban kell megemlítenem azt is, hogy Mezey «pátri», a város egykori polgármestere felkérte Tompát: «hogy ez alkalomra egy köszöntőt készítsen. Tompa egy igen szép levélben, — melyben a legszebb baráti kegyelettel emlékezik bátyám-ról, — azt válaszolta, miszerint egyetlen gyermekének válságos betegsége miatt (Géza, † 1857. okt. 23.) leverte kedélyü lévén, a felhívásnak legjobb akarata mellett is meg nem felelhet.» (Ercsey 1858. febr. 24.) Megvan-e valahol Tompának ez a mindenesetre érdekes levele vagy elkallódott, nem tudom.

Egy tréfájáról is meg kell itt emlékeznem Aranynak; 1853. július 28-án Madas Gyula komája arra kéri: írjon neki egy pár emlékező sort arról, hogy 1843. áprilisában Borbély Pál főjegyzőtől engedélyt kapott kapujának a telek más részébe helyezésére. Emlékeztetőül ezeket írja: «komám azonnal pennát vevén kezébe az engedély ellen több szalontai tolvajok nevébe tréfás óvást készített, — ezen óvástétel Kenéz Ferencnél eredetibe most is megvan.»

Arany 1854. április 25-én azt írja Ercseynek: «Szállásunkat most ősszel nem, tavasszal mindenesetre változtatnunk kell. Ezt nem örömet tesszük; egy az, hogy a költőzködés alkalmatlan, más az, hogy itt jó három szobánk volt, jutányos áron és azt nehezen kapjuk el másutt.» (i. m. 92. l.) Erre vonatkozik házigazdájának, Beretvás Gusztávnak Pestről frott következő két levele: «Károly bátyám ittlétekor megizentem tőlle, hogy tisztelt úrékat meghagyom a házamba a tavalyi szerződés szerint; nem is volt más szándékom (1854. márc. 11.) és «Nagy megilletődéssel értetem, hogy a becsületes család végetlenül meg van bántva és folytonosan sérgetve olyan szemétdombra valóktúl. Tekintetes úr nem ő tőlle vette haszonbérbe, mert az enyém a ház, bánjon a t. úr véllök úgy, a mint a környülállás megmutatja vagy megmutatta (sana ratio docet). Uraságed

olyan úr, mint a tulajdonosa addig az ideig s. a. t., a ház árendóját sem adják neki t. u^k, inkább maradjon Uraságtoknál.» (1854 ápr. 18.)

A legérdekesebb azonban a következő kis «Nagyságos Arany János úrnak Margitszigeten» címzésű levélke. Benne «kezeiket ezerszer csókoló hű leányuk Janka» (adresse Csertész, p. Szerednye) írja «a szeretett kedves Arany bácsi»-hoz, hogy midőn elutazásuk estéjén épen át akartak menni, úgy hallották, hogy a sziget víz alatt áll. Rögtön az Akadémiába siettek, remélve, hogy a családot már ott találják, de minthogy családtagok, csak levélileg búcsúzhatnak. S e levéllel együtt küldi a fenyvesek üde, édes illatát; pár cseppet itatóspapírra öntve s napos vagy meleg helyre téve az egész szoba megtelik a kedves, fűszeres szaggal, persze csukott ablak mellett. Pirikét kéri fel, hogy naponta 2—3-szor végezze a kis műtétet. «Intse nevemben, hogy írjon nekem» fejeződik be a kis levél, mely «Budapest 21. 8.» dátumot mutat. A levélke mindenesetre az 1880-iki nyári árvíz idejéből való, melyről szept. 2-án Arany azt írja Ercseynek (i. m. 202. l.): «A sziget szép, az árvíznek, mely korántsem volt oly nagy, mint a lapok kürtölték, s a szigetnek csak felső, aránylag kicsiny részét borította el, többé semmi nyoma; mocsárlég, stb. mind számár beszéd, az egész árvíz-história nyolcadnapnál nem tartott tovább.» A 15 éves Piroska aug. 24-ről keltezett tréfás válaszát maga Arany fogalmazta meg s a valósággal épen ellentétes sorok ceruzával írva az Arany-szoba első berendezése óta felismeretlenül ott vannak a (? Zirzen) «Janka» levélkéjéhez csatolva:

«Kedves Janka! Nagypa sajátkezűleg válaszolna levelére s köszönné meg a küldött «fenyvesillatot», de nem teheti. Hogy miért? kitetszik az alábbiakból. Amit a lapok a szigeti rettenetes árvíztől írnak, csak kismiska a valósághoz képest. Iszonyú volt azt látni, hát még átélni! A nagy fürdőházat felkapta a víz, mint pelyhet s levitte a sziget alsó végére; dolog lesz azt onnan visszavontatni; pedig vissza kell, mert a forráskút előbbi helyén maradt. A hotel, melyben mi lakunk, a Dunába dőlt, természetesen azzal az oldalával, mely a Duna felől van s így mi alul es-tünk, honnan ugyan én, mint híres úszó, felrúgtam magamat a víz szí-nére; nagymamát is a ruhája felvetette, de szegény nagypa, ki már negyven nap óta fuldoklik, nem bírta meg rossz tüdejével az úszást, s így azóta a halak megették! Nagymama, amint felvetődött, szerencsére egy úszó vaslemezbe kapaszkodhatott, mely a mosógép része lehetett, mi pe-dig mellette úszva, nagy nehezen ide Ráczekeibe menekültünk, de szegény nagypának már semmi *fenyvesillat* nem használ». Mily gyöngéden sze-rethette kis családját ez a nagy ember, hogy fájdalmas betegségének (i. m. 202. l. Gyöngyösy 381. l.) szünetei közt ily vidám tréffalkozással képes szerettei aggodalmait megnyugtanni!

SZENDREY ZSIGMOND.

Német utazó Bél Mátyásról. Keysler János György (1689—1743)¹ 1729—30-ban utazta be Ausztriát és Magyarországot. Hazánkról s főleg a

¹ L. életrajzi adatait az Allg. Deutsche Biographie-ban.

felvidéki bányavárosokról sok érdekes adatot őrzött meg nagyszabású út-leírása, mely «Neueste Reisen durch Teutschland, Böhmen, Ungarn, die Schweitz, Italien und Lothringen» címmel 1740-ben jelent meg. Csakhamar angolra is lefordították e művet, melynek második angol kiadása 1756—7-ben jelent meg négy kötetben, Londonban. (Travels through Germany, Bohemia, Hungary, Switzerland, Italy, and Lorraine.) A IV. kötet LXXXIV. levelében szól magyarországi útjáról. Amit Bél Mátyásról tud, (61. l.), azt egész terjedelmében lefordítjuk az id. angol kiadásból. Ha közlése nem új is adatokban, de annyiban számot tarthat érdeklődésünkre, hogy a nagy magyar tudós védekezését a jezsuitákkal szemben — úgy látszik — elég pontosan tudta feljegyezni, amikor 1730-ban Pozsonyban járt.

Keysler feljegyzéseit a következőkben adjuk: «Bél Mátyás, a pozsonyi evangélikus pap néhány év óta Magyarország történetén és földrajzi leírásán dolgozik, amelyet a tudományos világ türelmetlenül vár az 1723-iki példány kiadása óta, melyben a szerző tudása, szorgalma, latin stílusának eleganciája nagyon előnyös színben mutatkozik. Azt reméli, hogy művének földrajzi részét két év múlva befejezi. A királyság minden megyéjének (district) leírását megküldték elnököknek, társulatoknak, hogy azok láthatassák és megvizsgálhassák! Ez a körülmény, továbbá a műnek Bécsben való megvizsgálása természetesen késlelteti a kiadást. A térképeket és a tervrajzokat a legjobb mérnökök a legnagyobb pontossággal készítették. A jezsuiták irigységből és féltékenységből többször kísérelték meg, hogy munkájában megakadályozzák; egyszer már annyira vitték, hogy Bél egy inquisitio-féle törvényszék elé került. Védőbeszédében bebizonyította, hogy nem idegen, hanem magyarországi születésű, hogy oly távol állott az osztrák uralkodóház elleni mozgalmaktól, hogy a Rákóczi fejedelem által keltett zavarok következtében kénytelen volt hazáját elhagyni; hogy külföldi egyetemre ment és csak akkor tért vissza, amikor az elégedetlenek által keltett zavarokat szerencsésen elnyomták. Hozzávette, hogy «nem gonoszlelkű emberek biztatására, hanem csupán csak szülőhazája iránti szeretetből kezdte meg munkáját, mely azt hiszi, hasznos a fejedelemnek és a népnek is.» Ennek következtében a jezsuitákat feddésel elutasították és a császár hatszáz forintnyi penziót adott Bélnak, hogy munkájának folytatására bátorítsa.»

Jegyzet alatt u. a. lapon Keysler még a következőket írja: «Bél a császártól való elbocsáttatása után nemcsak a királyság nagyjainak állott kegyében, hanem még XII. Kelemen pápától is négy nagy aranyérmét kapott. Ezt az ajándékot Passionei pápai követ, ephesus-i érsek hozta Bécsbe, aki a pápa nevében egy, a legudvariasabb kifejezésekkel telt, az augustus-i korszakhoz illő latin stílussal megírt levéllel együtt adta át. Bél a levelet és az érmet is Garellinek, a császár orvosának kezéből vette. Amikor a Notitia Hungar. első részét befejezte, VI. Károly történetírójának tette meg. Ez a kiváló ember 1749 augusztus 29-én halt meg.» (Ez utolsó feljegyzés a fordítótól vagy a kiadótól ered.)

FEST SÁNDOR.

Magyar irodalomtörténeti előadások egyetemeken. A budapesti, debreceni és kolozsvári egyetem tanárai az 1916—1917 iskolai év második felére a következő előadásokat hirdették:

A budapesti egyetemen: Angyal Dávid r. t.: A magyar történetírás a XVII. században. Heti 1 óra. — Beöthy Zsolt r. t.: Arany János költészete. 1 óra. — U. a. Magyar irodalmi olvasmányok. 2 óra. — Császár Elemér m. t.: Költészetünk fejlődése a XIX. század első negyedében. 2 óra. — Kéky Lajos m. t.: A XIX. század magyar irodalma. (II. Vörösmarty és az Athenæum-kör.) 2 óra. — Négyesy László r. t.: A feljúlás korának irodalma. 3 óra. — U. a.: Arany János balladái. 1 óra. — U. a.: Irodalomtörténeti gyakorlatok. 1 óra. — U. a.: A magyar irodalomtörténet vázlata. 2 óra. — Riedl Frigyes r. t.: Arany János. 4 óra. — U. a.: Gyakorlatok a magyar irodalomtörténet köréből. 1 óra. — Szinnyei Ferenc m. t.: Jósika Miklós. 2 óra.

A budapesti műegyetemen: Alexander Bernát meghívott előadó: A XIX. század kulturájának főbb eszméi. 2 óra. — U. a.: Irodalomtörténeti képek. 2 óra. — Ferenczy József r. t.: Magyar irodalom; a Bach-korszak ismertetése. 2 óra.

A debreceni egyetemen: Pap Károly r. t.: A katolikus visszahatás kora. 3 óra. — U. a.: Kölcsey. 2 óra. — U. a.: Szemináriumi gyakorlatok a XVII. század köréből 2 óra. — U. a.: A magyar népszínmű története. 2 óra.

A kolozsvári egyetemen: Dézsi Lajos r. t.: A magyar regény története. 5 óra. — U. a.: Irodalomtörténeti gyakorlatok a magyar regény történetéből. 2 óra. — Szádeczky Lajos r. t.: Magyar történelmi kútfők a XVIII. századból. 1 óra.

A Konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézet. Bizonyára egyetemesebb nézőpontból sem közömbös, de a mi szellemi életünk, a magyar tudományos kutatás jövőjét tekintve kétségtelenül jelentős mozzanat annak az új szervnek a létesítése, mely nemrégiben kezdette meg működését. A Konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézet — mert erről van szó — mint az idetartozó Szervezeti Szabályzatból kitűnik, állami intézmény s az a célja, hogy az egyetemes történelemmel, főleg a bizánci-magyar és a török-magyar érintkezések kutatásával, a klasszika és keresztény műrégészettel, Bizánc és az Iszlám művészetének történetével, végül a keleti, elsősorban török-magyar összehasonlító nyelvészettel foglalkozó szaktudósoknak kutatásaik helyszíni folytatására módot adjon; ezzel az említett tudományszakok hathatósabb fejlesztését intézményesen biztosítsa s egyszersmind a hazai tudományosságnak a török szellemi élettel való kapcsolatát erősítse. Az intézet kötelékébe rendes, rendkívüli és pártoló tagok tartoznak. Rendes tagok az ösztöndíjas helyekre kiküldött szakférfiak; rendkívüli tagok az intézet volt tisztviselői és ösztöndíjasai; pártoló tagok azok, akik legalább ötezer koronával járulnak hozzá az intézet tudományos céljainak megvalósításához.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter fennhatósága alá tartozó intézetnél évenként kiosztásra kerülő ösztöndíjak összege egyenként 3000 korona.

Ösztöndíjban (az egyetem bölcészeti karán szerzett) doktori, tanári vagy építési oklevéllel bíró magyar állampolgárok részesülhetnek, ha az intézet által felölt tudományosakok valamelyikében eredményes munkásságot mutatnak fel és ha az oklevél megszerzése és az ösztöndíj esedékessé válása között öt évnél hosszabb idő nem telt el. Az intézetnek saját könyvtára van; évenként A Konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézet Közleményei címen a tagok kutatásairól beszámoló sorozatos kiadványt tesz közzé, mely magyar és német nyelven jelenik meg.

Az intézet működésének általános irányítása és közvetlen felügyelete a Budapesten működő igazgatótanács feladata, melynek elnökét a vallás-és közoktatásügyi miniszter kéri fel erre a tisztre, s melynek ügyvezető alelnöke a Szabályzat szerint a vallás- és közoktatásügyi minisztérium mindenkorai adminisztratív államtitkárja. Akik a magyar művelődés ügye iránt őszintén érdeklődnek, bizonyára örömmel veszik tudomásul, hogy az intézet védnöke s igazgatótanácsának elnöke pedig József Ferenc kir. herceg ő fonsége, kinek kettős tisztére való rátermettségét minden magyarító széljegyzetnél meggyőzőbben bizonyítja az a nemzeti érzéstől és a haladás gondolatától sugallt, igazi tudományoszeretettől áthatott szép beszéd, mellyel a Konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézet igazgatótanácsának alakuló ülését megnyitotta s amely a maga egészében így hangzik:

«Ő Felségének legmagasabb engedelmével és a közoktatásügyi miniszter úr kérésére elvállaltam a védnökséget a Konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézet felett és egyben megígértem, hogy az Intézet igazgatótanácsában elnökölök. Az Intézet főfeladata a történelem ápolása lesz, annak a tudománynak művelése, mely minden magyar ember lelkéhez a legközelebb áll. Amidőn József nádor, Széchenyi István és kortársaik az új Magyarországot építeni kezdték, költők, írók és politikusok a mult nagy emlékeiből merítették a hitet és bizalmat a megújulás titáni munkájához. Más nemzetek alkotmánya egy chartán, egy pergamentlapon van összefoglalva, a mi történeti alkotmányunkat a törvények mozaikjából állította össze az idők alkotó keze. A történelem nálunk nemcsak tantárgy, nemcsak tudomány, hanem élő valóság, melyből a nemzet ereje táplálkozik. A történeti érzék hanyatlása tehát a nemzet szellemi erejének fogyását jelentené.

Gonddal és szeretettel szervezzük meg a Konstantinápolyi Intézetet és ha majd Isten segítségével felvirágozik, megfontolt egymásutánban és anyagi erőnkhez mérten újabb intézetek létesítésére is gondolhatunk azokon a helyeken, ahol levéltárakban és múzeumokban saját nemzeti multunk emlékei bőséggben vannak, továbbá ott is, ahol az emberiség teremtő ereje különösen termékeny volt és a nagy alkotó korszakok műemlékekben tovább élnek.

Korunk az erők rendszeres összefogásának, a szervezésnek időszaka. Szervezésre van szüksége ma a tudománynak is. Az egyeseknek elszigetelt erőfeszítése sokszor meddő marad, eredménye rendszerint nem áll arányban a kifejtett munka nagyságával. De ha külföldi intézeteinket majd össze-

fogja Budapesten egy középpont, mely a munkásokat a történeti és művészettörténeti kutatás módszereibe bevezeti és amely mindenkit tehetségének és hajlamainak megfelelő helyre állít, akkor a történeti tudományoknak is megadjuk azt a szervezetet, melyre szükségünk van, ha méltók akarunk maradni Katona, Fejér, Pray, Horváth, Szalay és Pauler, meg Henszlmann hagyományaihoz.

Azzal a kívánsággal, hogy konstantinápolyi ösztöndíjasaink tudományos munkássága a Keleten a magyar névnek becsületére váljék, szívből üdvözlöm a megjelenteket és az igazgatótanács mai alakuló-ülését ezennel megnyitom.»

*

Végül megemlítjük, hogy a Konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézet 1917 február 1-én nyílt meg; az igazgatón — dr. Hekler Antal — kívül egyelőre négy ösztöndíjas tagja van, akik a Szervezeti Szabályzat alapján fentebb jelzett tudományterületekkel foglalkoznak. V. M.

A szerkesztőhöz beküldött könyvek jegyzéke.

Mácza János: A modern magyar dráma. Ungvár. 1916. Ungmegyei könyvnyomda: Ára 2 kor. 56 oldal.

A szerző tanulmányoknak, vázlatos jegyzetnek nevezi dolgozatát. Megállapítja, hogy a XIX. sz. második felében kapott erőre az a nagyszabású irodalmi forradalom, mely úgyszólván egy kegyetlen ökölcsapással tette lehetetlenné a romantikus idealista álmódosítások irodalmát. A skandináv naturalisták s a francia realisták fellépése, valamint az ugyanekkor terjedő orosz társadalmi regény emelik a jövő forradalmává ezt a forradalmat, mely még most is egyre tart. Ezzel találja magát szemben a 48-as idők utáni hosszú kábultságából felriadó magyar irodalom a XIX. század végén.

1906—1908. Ez évek új irodalmunk történetének legszebb napjait szülték. A szerző ezekben a «forró napokban» keresné a modern magyar dráma csiréit. A váratlanul fellépő forradalom első eredménye: a modern magyar líra megteremtése. Ez mutatja a célt s a hozzávezető utat a regénynek, novellának, drámának is. Szerinte Lengyel Menyhért volt eddig az egyedüli, aki megérezte az új dráma megteremtésének szükséges voltát. Eddig azonban ő sem teremtette meg végleges formájában.

Lengyel Menyhért kivül az újabb magyar drámairodalom köréből néhány méltató szó kíséretében röviden utal a szerző még Balázs Béla, Barta Lajos, Bíró Lajos, Bródy Sándor, Földes Imre, Garvay Andor, Molnár Ferenc, Móricz Zsigmond és Szomori Dezső munkáira, melyeket azonban inkább kísérleteknek tekint. A drámatechnikában — úgymond — nagyjában Ibsen drámatechnikai elveinek továbbfejlesztése volna a feladata az új drámának. «A modern dráma színpad számára készült olyan költemény lesz, melynek célja, a sokat elcsépejt, de mégis örök emberi, eszköze pedig az ember s az igaz, becsületes munka.» R. E.